

Kulturni odjeci Novog Sada

Ova tura istražuje kako javni prostori, kretanje, sećanje i svakodnevne interakcije oblikuju kolektivni identitet Novog Sada. Kroz ulice, mostove, parkove, murale i zajedničke prostore, učesnici se pozivaju da razmisle o tome kako gradovi utiču na to kako se ljudi povezuju, ponašaju, pamte i osećaju pripadnost.

Praktične informacije

Polazna lokacija: Trg slobode
Novi Sad, Srbija
(45°15'18.0"N 19°50'43.4"E)

Trajanje: ~130 minuta
Dužina: 8 km peške
(oko 10.000 koraka)

Potreban
materijal

Telefon
Udobne cipele
Opciono: beležnica

Nivo pristupačnosti: lako (ravna
ruta, gradske pešačke zone)

Ostanite uz grupu, pazite u saobraćaju
i uživajte u šetnji kroz grad

Potrebno vam je više
detalja? Skenirajte QR
kod i istražite celu turu.

Stanica 1: Trg slobode

Stojite na centralnom trgu Novog Sada. Na prvi pogled, trg deluje otvoreno i poznato — kao običan, svakodnevni javni prostor.

Ali javni prostori nikada nisu neutralni. Godine 1961. ovaj trg je pretvoren u filmski set i, za potrebe filma „Nasilje na trgu”, od građanskog javnog prostora preobražen u simbol okupacije i straha.

Za potrebe snimanja, spomenik Svetozeru Miletiću — srpskom advokatu, političaru, novinaru i jednom od vodećih zagovornika prava Srba u Austrougarskoj tokom 19. veka — privremeno je prekriven i pretvoren u obelisk u nacističkom stilu. Na kratko, simboličko srce grada vizuelno je i emotivno preoblikovano u nešto sasvim drugačije.

SCAN ME!

Ovaj trg nije uvek imao isto značenje. Vremenom je menjao političke, kulturne i društvene funkcije. Ono što danas vidimo samo je jedna verzija njegovog identiteta. Javni prostori se neprestano redefinišu u zavisnosti od toga kako se koriste i tumače.

Nastavite da hodate pored katedrale duž Zmaj Jovine ulice.

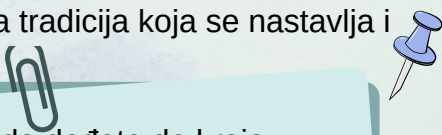

Stanica 2: Zmaj Jovina ulica

Ova ulica je nekada bila korzo — mesto društvene interakcije uređeno nepisanim pravilima. Ljudi su dolazili ovamo da vide i da budu viđeni. Komunikacija se odvijala kroz poglede, a ne kroz reči. Zmaj Jovina ulica pokazuje nam kako javni prostor može oblikovati ponašanje. Ona stvara nevidljiva pravila o tome kako se ljudi povezuju, kako se od njih očekuje da se ponašaju i kako počinju odnosi.

Danas je ulica puna kafića, radnji i neprestanog kretanja. Komunikacija je brža, neposrednija, često digitalna. Pa ipak, ako usporite, i dalje možete osetiti tragove tog starijeg ritma — ideju da veza može početi od nečega tako jednostavnog kao što je razmenjen pogled.

*Korzo je tradicionalno javno šetalište gde ljudi šetaju, sreću se i druže. U Novom Sadu je generacijama važan deo gradskog života, naročito krajem 19. i početkom 20. veka, kada su večernje šetnje korzom bile svakodnevna društvena tradicija koja se nastavlja i danas.

Kada dođete do kraja ulice, skrenite levo i nastavite da hodate. Nakon otprilike 300 metara, Matica srpska će biti sa vaše desne strane.

Javni prostor nije neutralan. On oblikuje kako se ljudi ponašaju i ko se oseća dobrodošlo. Dok se neki slobodno izražavaju, drugi se mogu osećati posmatrano, osuđivano ili isključeno. To otvara važno pitanje: kome ovaj prostor zapravo pripada, a ko bi mogao da se oseti izostavljen?

Stanica 3: Matica srpska

Matica srpska osnovana je 1826. u Pešti/Budimpešti, a u Novi Sad se preselila 1864; opisuje se kao najstarija i najuglednija srpska kulturna i naučna institucija. Sama zgrada je prvobitno bila povezana sa zadužbinom Marije Trandafil za srpsku pravoslavnu siročad, izgrađena je početkom 20. veka, a Matica srpska se u nju uselila 1928.

Odgovor Marije Trandafil nije bio samo jedan izbor.

Njeno nasleđe povezalo je društvenu brigu, obrazovanje, zajedničke prostore i kulturu. Zato je ova zgrada važna: pokazuje kako privatno bogatstvo i lični gubitak mogu postati opšte dobro i kako odluka jedne osobe može ostati vidljiva u životu grada.

Matica srpska se 1928. uselila u zgradu izgrađenu 1912, a sirotište je premešteno u Sajlovo.

Šta jedna osoba može da pruži gradu, a da traje generacijama?

Novi Sad je odao počast velikoj dobrotvorki tako što je po njoj nazvao trg na kome se nalazi sedište Matice srpske, kao i novosadsku osnovnu školu u Veterniku.

Marija Trandafil nije samo istorijska ličnost, već i primer kako se lično iskustvo može pretvoriti u opšte dobro. Njena odluka da svoje bogatstvo uloži u obrazovanje, kulturu i dobrotvorni rad pokazuje da pojedinci mogu oblikovati društvo i gradove kroz dugoročne doprinose. To povezuje lične vrednosti sa građanskom odgovornošću i ističe kako briga može postati deo javnog života.

Stanica 4: Gimnazijska ulica – mural „Srpska Atina”

Ovaj zid nije samo površina za umetnost; on je prostor stalne transformacije, rasprave i javnog izražavanja. Tokom godina nosio je različite slojeve značenja. Za mnoge građane i lokalne zajednice ulične umetnosti, mural „The Only Truth” francuskog umetnika Guillaume Alby (Remed) postao je važan simbol savremene urbane kulture u Novom Sadu, zbog svog prepoznatljivog vizuelnog stila i snažnog prisustva u centru grada.

SCAN

Mural je 2017. iznenada preko noći prefarban, u okviru gradski odobrene rekonstrukcije prolaza, bez prethodne javne rasprave. Ta odluka izazvala je snažne reakcije umetnika, aktivista i građana. Usledile su grafit poruke, javni komentari i medijske rasprave, čime je sam zid postao mesto građanskog dijaloga o umetnosti, javnom prostoru i tome ko odlučuje šta ostaje vidljivo u gradu.

Za razliku od galerijskih izložbi, murali ostaju deo svakodnevnog javnog života. Postaju deo vizuelnog sećanja grada, noseći priče o ljudima, kulturi i atmosferi određenog vremena i mesta. Ono što se prikazuje, čuva ili uklanja često je rezultat odluka institucija, umetnika i zajednica. Te odluke utiču na to kako se istorija pamti i tumači. To otvara ključno pitanje: ko odlučuje šta ostaje vidljivo u gradu?

Stanica 5: Dunavski park – Labudovo jezero

Park se vezuje za pesnika Miku Antića, koji je o ljubavi pisao na način koji je bio i nežan i iskren. Nije idealizovao ljubav kao nešto savršeno — umesto toga, video ju je kao nešto stvarno, ponekad krhko, a ponekad kao nešto čega moramo da se oprostimo. Jednom je ljubav opisao kao knjigu: ako postane bolna ili prazna, u redu je da je zatvorite.

Park je i kulturni prostor oblikovan svakodnevnom upotrebom i zajedničkim iskustvom. To je mesto gde ljudi usporavaju, posmatraju i postoje jedni pored drugih. Za razliku od ulica usmerenih na kretanje, ovo okruženje podržava zadržavanje, promišljanje i neformalnu društvenu interakciju.

Jezero u parku je veštačko, nastalo kada je nekadašnje močvarno zemljište 1895. pretvoreno u javni park. Ostrvce je prvobitno nazvano po carici Elizabeti („Sisi”), a na njemu je posađena žalosna vrba u znak sećanja na nju, nakon njenog ubistva 1898. Jezero je dugi niz godina bilo dom Ise i Bise, para labudova koji su postali omiljeni simboli Dunavskog parka i generacija Novosađana.

Scan me

Stanica 6: Dunavski kej – kretanje i zajednički prostor

Sada stojite na Dunavskom keju. Ovo je jedan od najdinamičnijih prostora u Novom Sadu — u stalnom kretanju, u stalnoj promeni. Za razliku od prethodnih stanica, gde su se ljudi zadržavali, posmatrali ili suptilno komunicirali, ovaj prostor određuje kretanje.

Ljudi hodaju, voze bicikl, prolaze jedni pored drugih bez zaustavljanja. Neki su sami, neki zajedno. Nekima se žuri, drugi usporavaju. Ova staza je deo rute EuroVelo 6 — rute koja povezuje više zemalja, kultura i iskustava. Dakle, ovo nije samo lokalni prostor. Deo je nečega većeg.

Ali evo ključnog pitanja:

Kada delimo prostor sa drugima bez međusobne interakcije — jesmo li i dalje povezani?

Različiti delovi keja koriste se na različite načine — neki prostori su živi i društveni, dok drugi deluju tiše, lokalnije ili su usmereni na rekreaciju. To pokazuje kako kretanje i javni prostor oblikuju različita iskustva grada.

Čak i kada ne

komuniciramo neposredno, oblikujemo tuđe iskustvo.

Svaki pokret utiče na nekog drugog.

Idite ka Varadinskom mostu (5 minuta). Zaustavite se na sredini mosta.

Stanica 7: Varadinski most – rekonstrukcija i sećanje, most povezivanja

Tokom NATO bombardovanja 1999, mostovi u Novom Sadu postali su više od infrastrukture. Građani su se okupljali na njima u znak protesta, solidarnosti i otpora, pretvarajući te prostore u simbole kolektivnog sećanja i građanske hrabrosti. Prethodni most je srušen tokom bombardovanja, a ono što danas vidite jeste rekonstrukcija. To menja način na koji razumemo taj prostor — ne samo kao mesto povezivanja, već i kao podsetnik na gubitak, otpornost i mogućnost obnove nakon razaranja.

SCAN ME

Gradove ne oblikuje samo izgradnja — već i razaranje i obnova. Javni prostor nosi sećanje, čak i kada ono nije vidljivo.

Pitanje je: da li ga prepoznamo?

Sidite sa Varadinskog mosta ka Podgrađu i pratite stepenice koje vode do vidikovca ispod Petrovaradinske tvrđave.

Zanimljivost: da biste iz Podgrađa stigli do tvrđave, treba savladati 214 stepenika.

Stanica 8: vidikovac Podgrađe – „Šta je zaštićeno nasleđe?”

Sada stojite na vidikovcu u Podgrađu, sa pogledom na Petrovaradinsku tvrđavu i Dunav. Odavde vidite jedan od najprepoznatljivijih simbola Novog Sada. Petrovaradinska tvrđava zaštićena je kao kulturno nasleđe. Ali šta to zapravo znači?

Izgrađena između 1692. i 1780, Petrovaradinska tvrđava je zaštićena jer predstavlja vekove zajedničke istorije. Više od vojnog zdanja, postala je simbol identiteta grada, pokazujući kako mesta dobijaju nova značenja kako se društva menjaju.

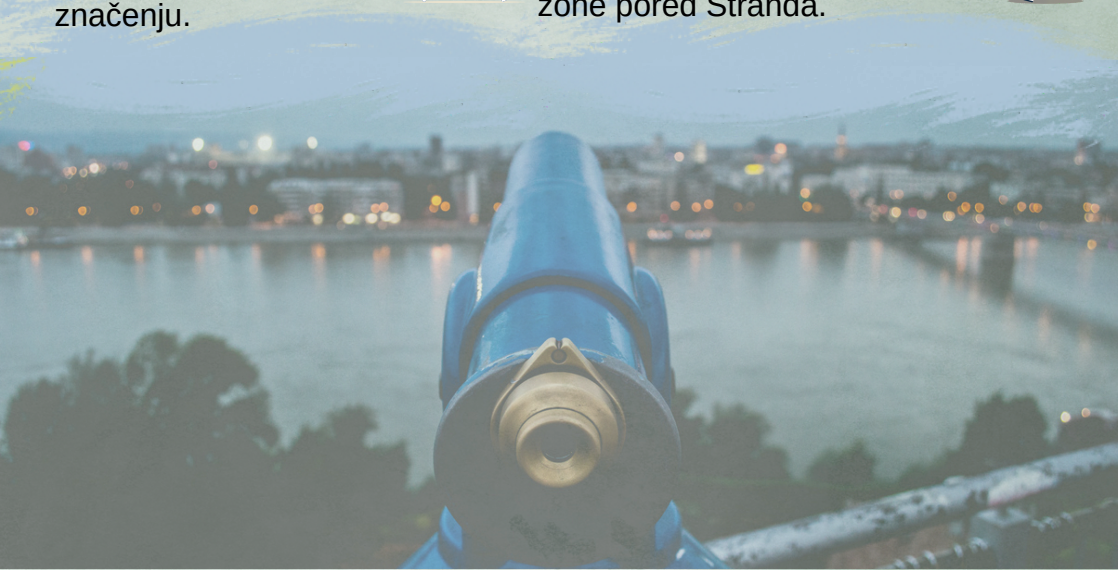
Nasleđe se ne odnosi samo na predmete. Reč je o značenju.

Nije sve staro zaštićeno.
I nije sve zaštićeno
shvaćeno.

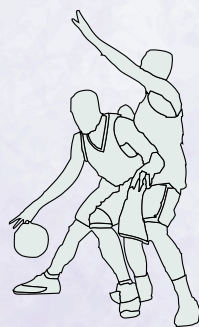
Nastavite nizbrdo od Petrovaradinske tvrđave ka priobalnom šetalištu. Pratite Dunavski kej dok ne dođete do sportskih terena i rekreativne zone pored Štranda.

Stanica 9: „Kome je namenjen ovaj prostor?” (sport i pristupačnost)

Sada ste u prostoru namenjenom sportu i fizičkoj aktivnosti.

Ovde možete pronaći:
košarkaške terene
teretane na otvorenom
otvorene prostore za vežbanje

Na prvi pogled, ovo može delovati kao prostor otvoren za svakoga. Ali ako bolje osmotrite, možete primetiti da ga ljudi doživljavaju i koriste različito. Faktori poput samopouzdanja, iskustva, uzrasta, pola ili društvenih očekivanja mogu uticati na to koliko se ljudi osećaju prijatno da ovde učestvuju u aktivnostima.

Čak i kada su prostori fizički otvoreni, ne koriste se uvek podjednako. Dizajn, kultura i samopouzdanje utiču na učešće.

Stanica 10: Most slobode – Hajdinovo remek-delo

Sada stojite na Mostu slobode. Odavde se reka, tvrđava, gradska silueta i mnoga mesta obišena tokom ove ture spajaju u jedan povezani predeo.

Most slobode, koji je projektovao srpski inženjer Nikola Hajdin i koji je otvoren 1981, postao je jedna od najprepoznatljivijih znamenitosti Novog Sada. Srušen tokom NATO bombardovanja 1999. i obnovljen 2005, danas stoji kao simbol otpornosti, kontinuiteta i obnove.

SCAN ME

Odavde se grad otvara. Pogled se pruža preko Dunava, tvrđave i urbanog predela, pružajući redak trenutak da zastanete i sagledate sve kao celinu. Nakon prolaska kroz ulice, parkove i intimne prostore, ova poslednja stanica objedinjuje centralne teme ture: povezanost, kretanje, sećanje i promenu.

Tokom ovog putovanja istražili ste kako javne prostore u Novom Sadu oblikuju kretanje, sećanje, interakcija i svakodnevna upotreba. Od svoje vojne i priobalne prošlosti, obeležene Petrovaradinskom tvrđavom i Dunavom, do novijeg identiteta kao Evropske prestonice mladih i Evropske prestonice kulture, Novi Sad pokazuje kako se grad menja zajedno sa svojim ljudima. Ulice, parkovi, mostovi, murali i zajednički prostori ne odražavaju samo istoriju; oni utiču na to kako se ljudi kreću, sreću, učestvuju i osećaju pripadnost. Istovremeno, ljudi preoblikuju grad kroz svoje izbore, navike, pitanja i brigu o javnom prostoru.

Identitet Novog Sada zato nije nepromenljiv, već se neprestano stvara kroz odnos između mesta, zajednice i svakodnevnog života. Sloboda u gradu ne odnosi se samo na kretanje, već i na svest i odgovornost — na prepoznavanje da zajednički prostori postaju gostoljubiviji, pristupačniji i inkluzivniji kada ih ljudi zajedno koriste, poštuju i štite.

Sufinansira
Evropska unija

Ovu knjižicu izradio je EDIT Centar u okviru projekta Empower Youth, Explore Stories (EYES)

Kontakt

EDIT Centar

Novi Sad, Srbija

editcentar@gmail.com

youtheditcenter@gmail.com

KONTAKT

editcentar.org

explorestories.eu

[edit_centar](https://www.instagram.com/edit_centar)

[infopolis_ns](https://www.instagram.com/infopolis_ns)

EDIT Centar

Infopolis Omladinski
Info Centar

[edit.centar](https://www.tiktok.com/@edit.centar)

Finansirano od strane Evropske unije. Izraženi stavovi i mišljenja su isključivo oni autora i ne odražavaju nužno stavove Evropske unije ili Evropske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Evropska unija ni organ za dodelu grantova ne mogu biti odgovorni za njih.